

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

§. 4. Testes criminosi, & alias instabiles, & singulares qua ratione in hoc
delicto probent?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

quarum circumstantiarum depositionis, ex quibus deuenire potest in noticiam aduersus illum deponentis sic Eymet. 3. p. dire. 3. n. 119. & ibi Pegna comm. 29. q. 75. comm. 124. Lelius de-
chius sum. 1. part. tit. de fide, rub. de heresi, cap. 1. n. 14. vers. id quoque Farinacius de heresi q. 188. n. 7. & 8.

Hæc autem doctrina procedit, quoties periculum testis, & delatoris ex publicatione timetur. Nam si nullum ad se periculum publicati nomina debent, sicut in aliis iudiciis, vt expressè dicitur in *suprad. textu*. Ceterum iam vix obtinuit se per hoc periculum præsumi, etiam si inquisitus potens non sit, quia eius confanguinei vel eius socij, & complices potentes esse possunt ad vindicandum. Item est periculi non leuis in religione detrimenti, si testes occultent delictum, quod aliis manifestarent sciens publicatio non esse. Adde, vt tota ratio dubiandi in hac parte, ipsique Inquisitoribus scrupulus auferatur, extat constitutio Pij. IV. incipiens, *Cum scius* quia sanctum est obligatos nunquam esse Inquisitores nomina testium delato publicare. sic Simanc. in *enchirid. tit. 35. rub. de testib. n. 14. & 15. Repert. verbo nomina, vers. nunc videndum* Franciscus Pegna 3. part. *director. q. 75. comm. 124. vers. ita est verò*. Farinac. q. 188. n. 12. Rojas *tract. de heresi. p. 2. n. 98. Ludovic. à Paramo de origine sanctæ Inquisitionis lib. 3. q. 4. rub. de expedit. process. num. 48.*

8 Hinc à fortiori inferitur testes non esse cum reo confrontandos. Nam esto in aliis iudiciis, causis hoc sæpè expedit, vt reus sic facilius conuincatur, & veritate negare non audeat, iuxta textum in *l. si postulauerit. §. q. ff. ad legem Iuliam de adulter. ibi, quæstioni interesse iubentur reus, reus, & patroni eorum, & qui crimen delulerit*. Tamen fauore fidei ne hac occasione abstinerent à delicto manifestando expeditio fuit eos ab hac confrontationis obligatione liberare: sic docuit Pegna 3. part. *direct. comm. 23. n. 101. vers. aliis explicare potest, & comm. 48. n. 109. vers. se citari, &c. Montemar. pract. Archiepisc. c. 84. n. 6. Farinacius de heresi, quæst. 188. num. 28. affirmantes imprudenter facturam Inquisitorem, si testes renuentes confrontare compelleret extra duplicem casum. Primò cum testis est simul socius criminis, quia tunc ratione societatis in delicto, & non ratione testimonij confrontare compelleretur. Neque in hac compulsionem videtur sequi aliquod considerabile inconueniens, cum testis ipsam simul condemnent, & reus obligatus sit ipsum deponentem manifestare: sic Pegna *direct. 3. p. 48. vers. sic secundum axioma*. Montemar. *pract. Archiepisc. cap. 84. num. 6. Martinus Delrio disquisit. magic. lib. 5. in 2. appendice, quæstio. 39. Farinac. q. 188. n. 30. Secundus casus est, quando dubium est de testium falsitate, neque appareat via, qua tollatur dubium, & veritas eluceat; poterunt tunc Inquisitores ad confrontationem testes compellere, ne innocens damnetur. Hoc tamen magna prudentia, & cautela faciendum est, & præcauendum omnino periculum testium, Quapropter censent infra referendi Doctores hanc confrontationem faciendam non esse ab Episcopo sine Inquisitore, vel e contra; quia est res grauissima: imò in generali totius orbis inquisitionis tribunalium nunquam hæc confrontatio fit, nisi ex decreto illustriſſimorum Cardinalium ibi præſidentium: sic docuit Pegna, & Farinacius *supra*.**

§. IV.

Testes criminosi, & aliis inhabiles, & singulares qua ratione in hoc delicto probent.

- 1 Hi testes non integrè probant, & aliqua inde inferuntur.
- 2 Quis sit testis singularis.
- 3 Quotuplex singularitas in testificando.
- 4 Testes singulares singularitate obſtatia nihil probant.
- 5 Testes singulares singularitate cumulata, vel diuersificata probant, vt reus subici possit quæstionibus, vel vt condemnentur in penam extraordinariam.
- 6 In dubio, an testes de diuersis, an de vno actu deponant, præsumendi sunt de vno actu deponere.
- 7 Duo testes singulares omni exceptione maiores sufficiunt ex plurimum sententia ad reum condemnandum.
- 8 Probabilis est oppositum.
- 9 Testes deponentes de quodam actu hereticali variantes in loco, & tempore, affirmant aliqui esse confestis.
- 10 Contrarium probabilis est, esse scilicet singulares.
- 11 Satis sit fundam. num. 9. adducto.
- 12 At si vnus testis deponit de actu hereticali tali loco, & tempore, & alius deponit, neque tempus designat, nec locum, confestis debent reputari.
- 13 Testes deponentes de eadem heresi, & verbis discordantes confestis sunt.
- 14 Ex depositione singulari trium, vel quatuor testimonij omni exceptione maiorum, affirmant plures te condemnari posse in pena ordinaria.
- 15 Probabilis est oppositum.
- 16 Satis sit contrario fundamento num. 14. adducto.

DE testibus aliis inhabilibus, vt sunt excommunicati, criminosi, socij criminis, ludæi, & heretici contra Christum, & alios, quos supra meminimus, commuais, & recep-

ta sententia est non integrè delictum probare, quia licet fauore fidei ad testificandum admittantur, admittuntur tamen vt periculo falsitatis dicenda subiecti, neque enim hoc periculum quod intrinsecum est, purgari potest admisione: sic pluribus comprobant Farinacius *quæst. 188. n. 83. Pegna direct. 3. part. q. 64. comm. 113. vers. ceteris tamen*. Mascard. *de probationibus lib. 2. conclus. 857. num. 38.* Ex quo fit duplici teste confestis, loci criminis, aut aliis inhabilibus non posse reum ad penam ordinariam condemnari, etiam si iudicia, & circumstantiæ concurrant, quibus præsumi potest veritatem deponere; quia huiusmodi iudicia, & circumstantiæ expostulantur, vt eorum dictum admitti possit; non autem expostulantur, vt integrè probent: vt legitur textum in *dicto cap. in fidei fauorem*, facile constare potest, & tradunt relati Doctores. Quocirca depositio vnus inhabilibus raro ad torturam sufficit, nisi aliis adminiculis, & præsumptionibus gravibus adiuuetur. Depositio duorum sufficit ad torturam, vel ad condemnandum reum in pena extraordinaria, Trium, vel quatuor depositio ad condemnationem ordinariam sufficienter quia multitudine deponentium inhabilitas illorum reparatur, sic Pegna Mascard. & Farinacius *supra*, & alij apud ipsos, & tradit optimè loquens de crimine magis Mart. Delr. *disquis. mag. lib. 5. in 2. appendice, q. 12. 13. 14. & 15.* Adde neque etiam probatur delictum plene, & perfecte cito cum teste aliis inhabilibus cõtræ testis omnino integre, & valde dignus, quia ex dignitate vnus non reparatur alterius defectus bene tamen reparatur, si cum vtriusque depositione alia circumstantiæ, & iudicia concurrerint: sic docuit optimè alios referens Pegna 3. p. *direct. q. 64. com. 113. vers. sit iam tertium*. Farinacius *quæst. 188. n. 69.*

2 Difficulus autem grauissima est de testibus singularibus habitibus, & fide dignis, an si plene probent delictum: Pro cuius decisione Præmitto primò testem singularem dici, cuius depositio contemtem non habet, vel vt clarius dicam, cuius depositio cum nullius alterius depositione coniungitur, sed ab omni alia distincta est sic ex Bald. in *l. de quibus. 39. ff. de legib. tradit Pet. Anton. Petra tr. de fidei commiss. q. 12. n. 461. Pegna 3. p. direct. q. 72. com. 12. col. 2. vers. test. singul. Farinac. de test. q. 64. n. 26. & 27.*

3 Præmitto secundo triplicem enumerari à Doctores testium singularitatem, obſtatiam scilicet, adminiculatiam, seu cumulatiuam, & diuersificatiuam: sic ex Bald. in *capite licet causam, num. 11. in principijs de probationibus*, tradit Rojas *de heresi, 2. part. assert. 6. n. 122. Pegna dicto comment. 1. 1. col. 1. vers. sed quo aperitur*. Farinacius *quæst. 64. num. 4.* & alij apud ipsos. Obſtatia singularitas est cuius dictum alterius dicto obſtat, & repugnat. E contra vt adminiculata, seu cumulata singularitas est, cuius dictum alterius dicto fauet, & patrocinatur: vt si vnus deponat vidisse delinquentem, alius deponat se audiuisse, vnus enim dictum alterius dicto fauet. Diuersificatiua singularitas illa est, cum ex testium depositionibus diuersis actus in speciem, & in substantia colligitur. Vt si vnus diceret se comisse hæreticum tali die, & tempore, alius vero deponat alio loco, & tempore. Hæc igitur depositiones arguunt diuersas hæreses factas fuisse, aliis si solum de vnico, eodemque actu testis vellent deponere, sibi ipsi obſtarent, & singularitatem obſtatiam in suis depositionibus haberent: sic multis relatis docent Pegna & Farinac. *supra*.

4 Præmitto tertio testes singulares singularitate obſtatia nihil probare; quia sibi inuicem aduersantur, & vnus dictum aliorum dictum infirmat, ac proinde minus probant plures, quam vnus tantum: sic post alios Rojas *tract. de heresi, 2. part. assert. 6. n. 121. Albertin. in cap. 1. quæst. 16. n. 62. vers. & in hac singulariter habet locum, de heresi. in 6. Farinacius alios referens quæst. 64. n. 41.* Quod si testes sint singulares singularitate cumulata, vel adminiculata sibi inuicem adiungunt, & licet coincidenter ex illis delictum non probetur, probatur tamen efficacius, vt de se constat, siquidem testis deponens de auditu cõdiuauat deponentem de visu, & deponens de fama fauet deponentem de facto: sic Caccialup. in *l. ad mendum n. 86. in fine vers. dici etiam Gabr. de probationibus lib. 2. conclus. 1. n. 5. Petra de fidei commiss. q. 12. n. 507. & seqq.* & multis aliis exornat Farinacius *quæst. 64. n. 113. & 126. & seqq.* Idem licet non ita efficaciter reputari dicendum in testibus deponentibus singularitate diuersificatiua, cum ex vnus dicto alterius dictum non infirmetur, sed potius faueatur: sic Pegna 3. part. *direct. com. 121. vers. testis est diuersificatiua*. Gabriel *tit. de testib. l. 1. conclus. 2. n. 9.* & hæc non infringit dicta testium.

5 Præmitto quarto testes singulares, singularitate cumulata, vel diuersificatiua, licet delictum plene non probent quoad penam ordinariam probant tamen, vt reus subici possit quæstionibus, & in penam extraordinariam puniri, quia delictum ex illorum depositionibus est plerumque semiplene probatum: sic Pegna *dicto comm. 121. col. 8. & 9. circa fin. com. Mascard. de probationibus lib. 2. conclus. 856. n. 12. & seqq.* Parisius *conf. 2. n. 53. lib. 4. Caldein. tract. de heresi. rubr. de sentent. inquisit. num. 1. Farinac. q. 64. n. 118. & de heresi, q. 188. num. 163.*

6 Præmitto quinto in dubio, an testes de diuersis actibus, vel de vno tantum deponentes, si in loco, & tempore conueniant præsumendi sunt de vnico tantum actu deponere, ac proinde esse confestis, & non singulares. Ratio est, quia pluralitas

pluritas actuum non praesumitur, ex c. cum loannes, de fide in-
fermentum. At si in loco, & tempore diuersi sint, & ex diuersi-
tate diuersitas actuum inferatur, praesumendi sunt de pluribus
actibus testari, & non de vno, ac proinde esse singulares, sic
pluribus relatis firmat Farinacius *quæst. 64. n. 317. & seq. vsque
ad finem quæst. iis politis.*

7 Prima difficultas est, si duo testes omni exceptione maio-
res aduersus te deponant, quotum vnusquisque de suo actu
hæreticali diuersio depositione facit, redderis ne de hæresi conui-
ctus, & subiectus condemnationi in poenam ordinariam?

Affirmant plures relati à Mascardo *conclus. 856. n. 8* Farina-
cius *quæst. 64. num. 205. & de hæresi. quæst. 188. num. 155.*
Pegna *director. 3. p. comment. 121. versic. ergo quantum ad pri-
mam opinionem, ipsodæ sequitur Anton. Gomez tom. 3. c. 12.
num. 12. ante medium, versic. secus tamen est.* Mouentur, quia
hæretici testes licet non concludenter probent aliquam hæresim
in specie, probant tamen in genere, quia probant re hæreticum
esse quidem per quamlibet hæresim hæreticus est. Et in hæc
generalitate concordat, & contentes esse videntur, & hoc fortiori
mouet: si propositiones hæreticales à se firmate, vel actus hæ-
reticos facti ad vnam sectam pertineant, v.g. si vnus testis ad-
uertens te deponit ex obseruatione legis antiquæ Sabbatum cu-
rit, alius ieiuniale, vel te circumcisi permisisse. Nam tunc
vnus conuictus esse de illa secta, vt in hoc casu specialiter tradit
Somasus in *enchirid. violata. relig. 3. rubr. de testibus singu-
laribus. num. 11. & tractat. de hæresi. tit. 94. num. 75.* Menochius
conf. 132. num. 138. lib. 1. Farinacius *de hæresi. quæst. 188. num.
117.* Petrus de *fidei commissis. q. 12. n. 700. versic. & hæc confide-
rit.* Albertinus *1. quæst. 96. num. 81. de hæresi. in 6.* Conradus Bru-
nus *tractat. de hæresi. lib. 4. c. 9. ad finem.* sequentes Salycet-
us in *l. Titium. num. 16. C. de testibus.*

8 Ceterum probabilis credo, & in practica omnino tenen-
dum ex vltimo prædictarum depositionum præcisè te non esse suf-
ficienter conuictum hæresi, vt poenam ordinariam lute possis:
sic pluribus firmant Roias *tractat. de hæresi. 2. part. assert. 6.
num. 142. & sequentibus. & num. 145.* dixit contrariam senten-
tiam periculolam esse Pegna *directoris. versic. parte commenta-
rii. 1. versic. ceteri. omnia.* Mascardo *de probationib. conclus. 856.
num. 13. & 14.* Ratio à priori est, quia esse non potest ge-
nerum in aliqua specie, neque species nisi sit in aliquo indiui-
duo. Ergo non potes probari hæresim in genere, quin proba-
ris aliquo actu indiuiduo hæreticum: atqui concluden-
ter de nullo actu hæreticali in indiuiduo conuincitur per duos te-
stes, vt casus supponit. Ergo nunquam redderis sufficienter ex
eorum testimonio conuictus.

9 Secunda difficultas est, an si duo testes deponant te
Mahometum adorasse, vel in obseruatione lux legis ceremonias,
& lauatoria fecisse, deponunt tamen de loco, & tempore
diuerso, an debeant dici contentes, vel singulares? Ratio
difficultatis est: quia vtique testis concordat in vna, & eadem hæ-
resi, scilicet in adoratione Mahometi: discordat tamen in loco
& tempore quæ discordantia videtur esse extrinseca, ac proin-
de insufficiens infirmare eorum testimonium. Probant ergo con-
tentes. Item vel illi duo testes deponunt de eodem actu hæ-
reticali, vel de diuerso. Si de eodem actu deponunt, iam testes
contentes sunt: si autem de diuersis actibus est depositio, cum
huiusmodi actus ad eundem finem tendant, & ad eandem hæ-
resim pertineant, æquialiter de eodem actu deponunt. Et confir-
matio. Si vnus testis deponat te furatum esse passum à Petro
de loais, & alius deponat te Venetis sequenti apud te retene-
ram vultisse, manifestè videtur conuictus de furto, etiamsi de
diuersis actibus fuerit facta depositio, quia in eadem materia, &
in eadem specie furti conueniunt. Similiter ergo videtur dicen-
di de depositione facta alicuius hæresis specialis. Et ita per
duos testes probari integrè te hæreticum esse, & vt talem con-
demnari posse, defendit Conradus Brunus *1. de hæresi. cap. 9.
non longe à fine.* Albertinus *tractat. de agnoscent. assert. 9. 1. 4. num.
2.* Somasus *de catholice infirmis. tit. 64. num. 75. & 76.* & adducit
pro se D. Thom. 2. 2. *quæst. 70. art. 2.*

10 At tenendum est hos duos testes singulares esse, neque
omnino, & plene hæresim probare: sic docuit aliis relatis sapi-
entissimis, & satis de inquisitione benemeritis, Pegna *3. part.
direct. comment. 121. circa medium, versic. omnia igitur.* vbi probat
manifestè cum Cajetano, & Soto D. Thom. huius esse sententia,
quod eum acriter defendit Roias vocans contrariam, periculolam,
1. de hæresi. assert. 6. n. 145. Mascardo *de probatio. l. 2. conclus. 856.
n. 13.* Farinacius *q. 64. n. 217. versic. versic. & pro hac opinione fa-
cit expressè textus in cap. nihilominus. 3. quæst. 9. ibi neque ite-
rum voces, tanquam plurimum admittuntur, quos tempus di-
uinitas simul interfuisse prohibuit, & notat ibi glossa, & alij in-
numeri, quos referendo sequitur Farinacius *disq. quæst. 64. num.
74.* Ratio ea est, quia testes deponentes de hæresi commissa di-
uerso loco, & tempore non deponunt de eodem numero actu,
sed de diuerso, cum impossibilè sit eundem actum, v.g. eandem
propositionem hæreticè longo tempore, imò vix vnico die
continuari. Sed testes deponentes de diuerso actu singulares sunt
& non concordat. Ergo non plene probant. Neque obstat teim*

pus, & locum non esse de substantia hæresi, neque esse articu-
lata, quia sufficit quòd tempus, & locus inducant diuersitatem
hæresis, vt depositiones singulares sint, & non contentes, vt
ex Aymon. Albertin. & aliis notat Farinacius *disq. quæst. 64.
num. 80.*

11 Ad rationem dubitandi respondeo, etsi temporis & loci,
diuersitas extrinseca sit hæresi, non tamen est extrinseca, quoad
depositionem, cum faciat diuersas depositiones. Adde hanc di-
uersitatem temporis, & loci non extrinsecam, sed intrinsecam
hæresi quoad eius indiuiduitatem videtur: siquidem pro varietate
temporis, & loci diuersa numero hæresis constituitur. Ad primam
confirmationem dico de diuersis actibus deponere, etsi tendant
ad eundem finem, ad eandemque hæresim in specie pertineant:
sicut si quilibet testis de homicidio commisso hoc mente testa-
retur, & alius de commisso mente antecedenti deponeret, nam-
que de diuersis homicidiis, & sic essent singulares, singularitate
diuersificatiua, quod si de vno tantum vellet deponere, sibi ipsi
obstarent, & fidem tollerent. Ad secundam confirmationem
concedo illos duos testes integrè probare futurum: quia probant
de eodem actu continuo, non de diuerso: etentio enim eundem
rei est idem actus continuus cum prima illius vltimacione. Quo-
tieticumque autem testes deponunt de eodem actu continuo,
non singulares, sed contentes dicuntur, vt tradit glossa in *d. c. ni-
hilominus. 3. q. 9. versic. simul, versic. si tamè aliquem actum con-
tinuum.* & ibi præpositi n. 7. Caccia. sup. in *l. admonens. n. 84. ante
med. versic. vbi non est factum instantaneum. ff. de iur. iur. Pet.
de fideicom. q. 13. n. 625. & 647. & n. 701. & 721. in princ. & aliis
in locis, putes contentes iam q. 64. n. 9. & 91. pluribus com-
probat testes deponentes per foramen vnum post alium adul-
terium, copulam vel alium actum vidisse, integre probare: quia
ex quo vident vnum actum continuatum, simul vidisse dicuntur,
vt optime tradit alios referens Pegna *direct. comment. 21. post med.
versic. postremo illud hoc loco.* Anton. Gomez *tom. 3. rubr. de probas.
delicti. c. 2. n. 2. versic. etiam intelligo.* Mascardo *de proba-
tionib. lib. 1. concl. 59. n. 17. & 18. & concl. 61. n. 2.* At in nostro
casu, cum in tam diuerso tempore, & loco eadem numero hære-
sis continuari non possit, effectus sane hic deponentes de diuersa
de posuisse, atque ad eo singulares testes esse.*

12 Sed inquirens, Quid si vnus testis deponat te Mahome-
tum adorasse tali loco, & tempore, & alius deponat de eadem
adoratione abiolute, abique signatione loci & temporis, quia
illorum non recitaturur huiusmodi testes contentes sint, &
non singulares?

Respondeo esse contentes, sed non integrè, idèquè non plene
ex illis delictum probari. Priorem partem, scilicet esse con-
tentes, defendit Petrus de *fidei comm. q. 12. n. 493. 756. & 877.*
Crotus de *testib. p. 7. n. 321. in princ. versic. versic. sic concl.* Farin-
acius aliis relatis *q. 64. n. 74.* Et ratio est, quia testis deponens de de-
licto abique signatione temporis, conuenit cum deponente de
eodem delicto facta temporis signatione: cum vtique de eo-
dem delicto deponat. Ergo in illa depositione in quantum ad
substantiam, contentes sunt. Secundam verò partem, scilicet non
esse integrè contentes ex se patet, quia ad hanc integritatem ni-
hil speciale habere debebat vna depositio ab alia: at vna de-
positio signat tempus, & locum, quod alia non signat. Ergo
item qua ex huiusmodi defectu tale testimonium non est plene-
num. Nam licet in ciuilibus necessarium non sit testi deponenti
signare locum, & tempus præcipuè si antiquum sit, nec de illis
interrogatur. At in criminalibus, vbi clariotes probationes re-
quiruntur, necessarium est? alius testi deponenti de delicto,
loco, & tempore non signato fides integra non habetur, vt
pluribus relatis defendit Farinacius *quæst. 64. num. 107.*

13 Tertia difficultas est, an duo testes deponentes de eadem
hæresi commissa eodem loco, & tempore, si in verbis discordent,
facient plenam probationem? v.g. vnus deponit de tali loco, &
tempore dixisse imagines venerandas non esse, alius deponit
de dixisse inutile & abiolendum esse vium sacrarum imaginum, qua
in re Arnoldus Albertin. *cap. 1. quæst. 16. n. 42. de hæresi. in 6. &
tractat. de agnoscent. assert. cathol. q. 34. n. 47.* exillimatur hos con-
tentes non esse, sed singulares, hæresimque non plene probare. Mo-
uetur, quia hæresis verbis commissa, in verbis constituitur: in ver-
bis huiusmodi testes conformes non sunt: ergo non sunt con-
tentes. Ceterum omnino affirmandum est hos testes contentes
esse, & plene delictum probare, docuit Pegna *3. part. direct. q.
71. comment. 121. post medium, versic. verum tamen.* Roias *tractat.
de hæresi. part. 2. assert. 6. n. 132.* Mascardo *concl. 856. n. 18.* Farina-
cius *q. 64. n. 60. & 212. & quæst. 65. n. 22.* & adducit Bald. in *c.
bona. de elect. vbi dixit, quod si sunt duo testes, quorum vnus de-
ponit, quòd Titius promisit Scio duos solidos alter verò quòd
promisit 24. denarios, vtique illi testes erunt contentes, & proba-
bunt, nisi interrogati essent de qualitate vocis, & verborum for-
malitate: & facit textus in *c. nihil. obstat. de verb. signif. ibi nihil
obstat narrandis diuersitas, vbi eadem dicuntur.* Ratio autem est,
quia ea verba licet materialiter distincta sint, formaliter tamè ea-
dem sunt, quia eundem sensum, eandemque significationem ha-
bent in qua significatione vis verborum consistit. *c. intelligencia,
c. praterea, de verborum significat.* Ergo testes de illis deponen-
tes, non diuersi formaliter sunt, sed potius similes, & conformes
Deinde*

DE
STR
ALON
TOM
HUB

Deinde depositio facta per eadem formalia verba, suspicio- nem arguit falsitatis, ex textu in lib. 3. §. 1. ibi, unum, eundem- que praeiudicium sermonem, & ibi Doctores ff. de testibus. Petrus de fidei commissis, quae lib. 12. num. 1111. & 1112. Malcard. lib. 2. de probat. concl. 745. num. 16. & lib. 3. cone. 1368. n. 6. Farinacius pluribus exomans q. 65. n. 24. Ergo discordia in cortice verborum cum omnimoda conuenientia in sensu infirmare non potest, testimonium deponentium, sed potius illud facit credibilis, vt recte ex D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. ad 2. argum. & ex Soto de iustit. l. 5. q. 7. art. 2. ad 1. argum. probat. Pegna dist. comm. 121. circa finem, vers. simo vsque ad eo. Item satis receptum est inter Doctores modicam contrarietatem testium eorum fidem non infirmare, vt constat ex pluribus, quos referunt Malcard. de probation. lib. 3. concl. 1361. n. 5. in fine, Farin. q. 65. num. 34. Sed nulla potest esse minor diuersitas, & extra rei substantiam, quam diuersitas materialis verborum. Ergo, Adde testes tunc dici con- testes, quando inferunt identitatem facti, singulares, quando ex eorum dictis recipit factum (separationem, sic Fallet. in practico crimin. verbo idem quod commisit falsitatem. n. 28. Viuan. in commun. opin. verbo testes singulares non faciunt fidem. n. 5. & tradit Caccialup. in l. admonendi. n. 87. post mod. vers. & quando testis, & n. 89. in princ. At ex horum depositione non inferunt separata haereticis, sed potius vna, & eadem cognitio. Aduertendum tamen est, si testes de verborum formalitate examinati essent, & vnus de vnijs verbis, alius de alijs deponeret, in tali casu nihil probarent, quia tunc in substantia depositionis discordes essent. sic docuit Riminald. concil. 549. n. 7. lib. 3. Roland. conf. 33. n. 22. vsque ad finem. lib. 2. Farin. quae. 64. n. 68. & 69. Malcard. de probat. concl. 856. n. 19. & concl. 1361. n. 9. & concl. 1368. num. 7. Petrus in tract. de fideicom. q. 12. n. 533. & n. 316. 894. & 1292.

14 Quarta difficultas est in tribus, vel quatuor testibus singu- laribus omni exceptione maioribus, quorum quilibet de sua propositione, vel actu haereticali deponit, sufficienter censuris conuictus ad penam ordinariam: Affirmant plures nec penitendi Doctores. Capol. conf. 4. in fine. Matfil. conf. 1. n. 71. & singul. n. 4. inepitente. Vulgarum. & tritum est. Caccialup. in repetit. l. admonendi. ff. de iurjur. vers. parat. igitur. Franc. Brunus tract. de iudic. & tortur. p. 1. q. 2. n. 6. Simancas tract. de haereticis. 64. n. 77. Tira- quet. de penis tempor. caus. 51. n. 106. & alij relati a Pegna, & Farin. loca statim alleganda. Fundamentum praecipuum esse potest, quia testes singularitate diuersificatiua deponentes mutuo se iurant, & adiutorio probari integre delictum potest, tre quia non est credibile tot testes spectatae virtutis, & prudentiae falsum deponere. Adde manifestum inconueniens, scilicet posse haereticum plures e populo percellere, & ad suam falsam opinionem trahere, quoniam possit conuinci, si vnumquemque solum doceret.

15 Ceterum credo ex multitudine testimonium singularium pen- nem, vt haereticum in penam ordinariam condemnari posse sic tenuit Berouius in e. licet causam n. 43. vers. istud tamen di- ctum, de probat. Crot. de testib. p. 7. n. 326. vers. sed credo illam non esse veram. Peg. 3. part. direct. comm. 12. 1. vers. usque vt in hac quoque causa. Rojas tr. de haer. p. 2. assert. 6. n. 146. & seq. Farin. q. 84. n. 305. & fauor Concilium Narbonense, & Bituricense, prout refert Pegna supra. Ratio praecipua est, quia non potest integre, & plene probari quis haereticus, quin de illo haereticus integre, & plene probetur. At cum testes sunt singulares, haereticus plene pro- bari non potest, quia haec probari non potest, nisi probato actu haereticali. Cum ergo nullus actus haereticus integre, & plene probetur, efficitur sane haereticum nunquam esse plene probatum. Et confitendo. Vnus depositio cum alterius depositione non con- iungitur, quia sunt de re omnino distincta. Si ergo prima deposti- tio in se imperfecta est, & delictum plene non probat, ex adiectu alterius, quae de re alia distincta deponit, perfecta reddi non po- test. Adde communem illam doctrinam glossae in cap. veniens, ad 1. verbo illorum de testibus, quamque tradit Bart. in l. si quis ex argentarijs, §. 1. ff. de donato. Ex pluribus, inquam imperfectis probationibus in criminalibus, non coalescere vniam perfectam, sed semper imperfectas remanere. Denique in alijs criminibus non conceditur perfecta probatio ex multitudine testimonium singu- larium. Ergo a fortiori non est concedenda in hoc haereticis crimi- mine, in quo tot genera penarum conueniunt, & vberiores, elatioreque probationes requiruntur propter truncatam, & de- miuram defensionem reorum quibus nomine testimonium non pub- licatur. Saep enim testes, qui alias reputantur omni exceptione maiores, iudicantur inhabiles, & defectuosi, si reo manifesta- retur, quia obiciere poterat defectum nobis ignotum.

16 Neque obstat fundamentum contrarium. Fateor namque depositiones singulares se mutuo aliqua ratione iurare, quatenus quelibet magis firma, & probabilis redditur ex alterius confes- sione, sed talis maior firmitas, & probabilitas eum sit orta a causa extrinseca, scilicet ab alia depositione extrinseca, & accidentaria, non extrahit primam depositionem v.g. a probatione imperfecta quam habet, sed illam in suo modo probandi relinquit, ideoque ex multitudine depositionum singularium, quae imperfectae sunt nunquam vna probatio integra, & perfecta confluere potest, argument. l. vnic. C. qui num. tutel. se excus. & l. fauimus. §. si

quis autem C. de donationib. Ad confirmationem concedo deli- ctum sic probatum praesumi vere esse commissum, ideoque reus il- lud negans torquendus est, quod si post questionem adhuc in ne- gatiua perseveret, abiturare debet de vehementi, ob vehementem delicti praesumptionem, quae pro torturam in hoc casu purgari satis non potuit, & insuper poterit condemnari in aliqua pecuniaria poena, vel in poena carceris, etremis, iuxta delicti, & personae qua- litate, & testimonio, quae contra se habet, quae condemnatione sic satis inconuenienti allegato pro prima sententia, sic docuit alios referens Farinacius q. 64. n. 218. & 219. Malcard. de probat. lib. 2. concl. 856. n. 12. & seq. specialiter num. 25. & 26. Pegna dist. comment. 121. post. medium vers. quoties quis.

§. V.

An duo testes contestes omni exceptione maio- res ad probationem plenam huius delicti sufficiant.

- 1 Sufficere probatur spectato iuris rigore.
2 At in practica nunquam executioni mandatur, si reus probata vicia sit.

T Estes omni exceptione maiores sunt, qui nullam exceptio- nem patiuntur, e. licet, de testibus. Hos ergo & necessarios esse, & ad probationem huius criminis sufficere, manifeste videtur probare text. in e. nullam, §. sed hoc, in fin. 2. q. 4. ibi, Durum, vel trium, testium quilibet iure conuincit, & damnari poterit, iuxta Euangelium dicens, in ore duorum, vel trium stat omne verbum. A qua generali regula nullibi inuenitur haereticis exceptio: & ita hanc sententiam, vt pote communem, pluribus exponunt Al- bertin. in repet. c. 1. de haereticis. n. 6. q. 16. n. 531. Anton. Gomez tom. 3. variarum, c. 12. num. 9. Pegna 3. part. direct. quae. 71. cum Eymet. ibi, comment. 120. vers. laborum omnium sententia. Farin. quae. 63. num. 233. seqq. & de haereticis. quae. 188. num. 55. Locius Zech. 1. part. tit. de fide, rubr. de haer. §. cap. 11. num. 14. vers. se. quo vero ad numerum. Caxallos in eom. contra eum, quae. 721. n. 1. Simancas catholice. institus. titul. 51. rubr. de proba- tionib. n. 8. & tit. 64. rubr. de testibus, n. 36. & enchirid. tit. 34. rubr. de probationib. n. 4. & alij apud ipsos.

Neque aduersus hoc obstat textus in cap. praesul. 2. q. 4. vbi ad conuincendum Cardinalem, si Episcopus sui, testes 72. requiruntur, si presbyter, 44. si Diaconus vrbis Romanae, 72. si subdiaconus, acolytus, exorcista, lector, aut ostiarius, 7. Non inquam, obstat quia ille text. solum loquitur de Cardinalibus, ob eius excellentem dignitatem, cui haec prerogatiua debetur, vt non in ea facile con- demnetur. Tum, praecipue, quia non loquitur textus de testibus fide dignis, sed de testibus inhabilibus qui cum a testimonio re- pellantur, in quoniam non est, si tot requirantur ad plenam fiden- aduersus Cardinalem. Quod autem supra dictus text. loquatur de testibus inhabilibus constat ex dict. e. nullam, ibi: Sed hoc particu- lari privilegio de clericis Romanae Ecclesiae intelligitur, vel propter inprobabilitatem quorundam, qui cum non sint spectatae vitae, & scientiae, in accusationem ministrorum de reprobate proficiunt, quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appa- reat, de quorum assertionem nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum, vel trium testium quilibet iure conuincit, & damnari poterit. Ex quibus verbis manifeste constat dispositio- nem e. praesul. emanasse ad reprimendam maiitiam aliquotum hominum peccatorum, qui aduersus Cardinales, clericosque Ro- manae Ecclesiae profiliebant accusantes eos, vt haec ratione ab officio remouerentur, ac proinde de his testibus talis numerus copiosus ex postulat, ad Cardinalem continentium. Adde con- suetudinem iam recepta supra dictam dispositio- nem e. praesul. om- nino cessasse sic Decius in e. si clericus, de iudic. in 6. Berouius ibi, n. 8. vers. Decius, Iulius Clarus practico. crimin. §. in q. 66. vers. se. debet etiam scire, plures referens Farinacius quae. 63. n. 244.

2 Verum est hoc ita sit spectato iuris rigore posse, inquam ex duorum probatorum testimonio reum conuincit, & in penam ordinariam condemnari ac credere, si deliquit probate v- te sit, id nunquam fieri debere, se opponeret, vel quatuor testes adesse, vel saltem aliquid alia iudicia, & circumstantias, quibus praesumatur delictum esse commissum. Ratio ea esse videtur quia in hoc crimine miquritur multum defensio rei, cum in eius praesentia testes non examinentur, neque eorum nomina illi im- nifestentur, quibus forte poterat aliquem defectum obicere, ob quem eorum testimonium non leuiter infirmaret. Quapropter Guido Falcon. relatus a Pegna dicto comment. 121. in princ. dixit duos illos testes vix duos esse, eo quod vt genere necessitate ordo truncatur, sic docuit Eymet. 3. part. q. 71. & ibi Pegna com- ment. de haereticis. vers. se. quatuor autem haec vera sint. Rojas in- tit. de haereticis. assert. 4. n. 103. & fauere relati a Farina. q. 184. n. 56. & 57. Dixit duobus testibus reum bonae opinionis conuinc- tum non debere damnari in penam ordinariam, quia in aliqua penam extraordinariam, arbitrio iudicis optime potest, vt al- uerunt relati Doctores, & supponunt omnes.

